

Ι. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

2. Η Αίγυπτος

2.1. Η χώρα:

• **Αίγυπτος** = το βορειοανατολικό τμήμα της Αφρικής, το οποίο διαρρέει ο ποταμός Νείλος. Το ποτάμι αυτό έκανε τη γη γόνιμη, επειδή κατά της διάρκεια του καλοκαιριού πλημμύριζε και μετά την απομάκρυνση των νερών άφηνε ένα στρώμα λάσπης που έκανε τη γη εύφορη.

• Η χώρα γεωγραφικά ήταν χωρισμένη σε **δύο τμήματα**:

1. **Άνω Αίγυπτος**: περιλαμβάνει τις νότιες και ορεινές περιοχές.

2. **Κάτω Αίγυπτος**: περιλαμβάνει τις βόρειες περιοχές με το Δέλτα του Νείλου, που βρέχεται από τη Μεσόγειο θάλασσα.

2.2. Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση:

► Η οικονομία:

• Ο Νείλος και οι πλημμύρες του (άρδευση χωραφιών, συντήρηση αυλακιών).

• Γεωργία:

✓ Βάση της οικονομίας.

✓ Συστηματικά οργανωμένη υπό την επίβλεψη του κράτους - Φαραώ.

✓ Βασιλικοί υπάλληλοι: επίβλεψη γεωργικών εργασιών, συγκέντρωση ποσοστού συγκομιδής.

✓ Προϊόντα γεωργική παραγωγής: σιτάρι, κριθάρι, λινάρι, οπωροφόρα δένδρα, κηπευτικά, πάπυροι και λωτοί.

• Οικογενειακή παραγωγή: μπίρα (από ζύμωση κριθαρένιου ψωμιού).

• Κτηνοτροφία.

• Αλιεία.

• Αρχιτεκτονική:

✓ Οικοδόμηση μεγάλων έργων, ναών, ανακτόρων, ταφικών μνημείων.

✓ Ειδικευμένοι τεχνίτες: μεταλλουργοί, ξυλουργοί, κεραμοποιοί, ναυπηγοί κ.ά. σε ιδιωτικά και ανακτορικά εργαστήρια.

• Εμπόριο:

✓ Εξαγωγή: δημητριακών, παπύρου ή πρώτων υλών (χρυσού).

✓ Εισαγωγή: ξυλείας, χαλκού, αργύρου κ.ά.

• Διοίκηση:

1. **Ιερείς**: κάλυψη αναγκών θεοκρατικού κράτους.

2. **Γραφείς**: γνώση ιερογλυφικής γραφής.

3. **Επαγγελματίες στρατιωτικοί**: διατήρηση και ανάπτυξη της αυτοκρατορίας.

► Η κοινωνία:

1. **Φαραώ**: ενσάρκωση επίγειου θεού και κράτους.

2. **Ιερείς, ανώτατοι υπάλληλοι, γραφείς**: τάξη των ισχυρών.

3. **Στρατιωτικοί**: κληρονομικό επάγγελμα, παραχώρηση γης από το Φαραώ.

4. **Ελεύθεροι πολίτες** (γεωργοί ή τεχνίτες).

5. **Δούλοι**: ιδιωτικοί ή κρατικοί, από πολέμους ή αγοράζονταν από εμπόρους.

► Η πολιτική οργάνωση:

• Θεοκρατικός χαρακτήρας.

- Φαραώ (θεϊκή και ανθρώπινη υπόσταση).

2.3. Η ιστορία:

► Η προϊστορία:

- Η προέλευση των πρώτων κατοίκων της Αιγύπτου είναι άγνωστη, ενώ τα πρώτα δείγματα οργανωμένης ζωής τοποθετούνται στα **τέλη της 5ης χιλιετίας π.Χ.**
- Την **4η χιλιετία** αυξάνεται ο πληθυσμός στην κοιλάδα του Νείλου. Οι κάτοικοι καλλιεργούν συστηματικά τη γη, ενώ γνωρίζουν τη χρήση μετάλλων. Είναι χωρισμένοι σε φυλές. Οι διαρκείς συγκρούσεις ανάμεσά τους οδήγησαν στη διαμόρφωση δύο βασιλείων (Άνω και Κάτω Αίγυπτος).
- Στις **αρχές της 3ης χιλιετίας π.Χ.** ο ηγεμόνας της Άνω Αιγύπτου Μήνης ένωσε τα δύο βασίλεια (πρωτεύουσα η Μέμφιδα).

► Το Αρχαίο Βασίλειο (περ. 3000-2000 π.Χ. με πρωτεύουσα τη Μέμφιδα:

- Την περίοδο αυτή οι Αιγύπτιοι επεκτείνονται προς το νότο (πλούσια σε χρυσό) και προς τη χερσόνησο του Σινά (πλούσια σε χαλκό).
- Δημιουργία μεγάλων έργων (ναοί, ανάκτορα, πυραμίδες στη Γκίζα).
- Στο τέλος της περιόδου η κεντρική εξουσία εξασθενεί και ενισχύεται η δύναμη τοπικών διοικήτων.

► Το Μέσο Βασίλειο (περ. 2000-1540 π.Χ.) με πρωτεύουσα τη Θήβα στην Άνω Αίγυπτο:

- Την περίοδο αυτή έχουμε αναδιοργάνωση του κράτους και εκστρατείες των οποίων ηγήθηκαν προικισμένοι ηγεμόνες.
- Για δύο αιώνες η Αίγυπτος κατακτήθηκε από ένα νομαδικό, ασιατικό λαό, τους Υξώς. Δε στράφηκαν εναντίον του παραδοσιακού αιγυπτιακού τρόπου ζωής. Ανέπτυξαν καλές σχέσεις με τους λαούς της Μεσοποταμίας και τους Κρήτες.

► Το Νέο Βασίλειο (περ. 1540-1075 π.Χ.) με πρωτεύουσα τη Θήβα:

- Οι ηγεμόνες της Θήβας κατόρθωσαν να εκδιώξουν τους Υξώς και ίδρυσαν δυναστείες με σημαντικούς φαραώ. Η αιγυπτιακή κυριαρχία επεκτάθηκε προς βορρά μέχρι τη Συρία.
- Το **13ο αιώνα π.Χ.** κυβέρνησε ο Ραμσής Β΄. Στη διάρκεια της βασιλείας του σημειώθηκε οικοδομική άνθιση, ενώ ενισχύθηκε η αιγυπτιακή κυριαρχία στο εξωτερικό. Την περίοδο αυτή του νέου βασιλείου οι Αιγύπτιοι ανέπτυξαν εμπορικές σχέσεις με τη Φοινίκη, την Κρήτη και τα νησιά του Αιγαίου.
- Το **12ο αιώνα π.Χ.** λαοί από τα βόρεια (λαοί της θάλασσας) πραγματοποίησαν επιδρομές στην ανατολική Μεσόγειο και ανάγκασαν τους Αιγυπτίους να εγκαταλείψουν τις ασιατικές τους κτήσεις. Τον **11ο αιώνα π.Χ.** το νέο βασίλειο βρίσκεται σε φάση παρακμής.

► Η ξένη κατάκτηση:

- Από τον **11ο αιώνα π.Χ.** έως τον **7ο αιώνα π.Χ.** η Αίγυπτος παρακμάζει και βρίσκεται κάτω από ξένη κυριαρχία. Στο **πρώτο μισό του 7ου αιώνα π.Χ.** αποκτά την ανεξαρτησία της από τους Ασσυρίους. Αναπτύσσεται το εμπόριο με τις ελληνικές πόλεις και πολλοί Έλληνες μεταναστεύουν στην Αίγυπτο.

• Τελικά η Αίγυπτος ενσωματώνεται στην ~~αυτοκρατορία~~ των Αχαιμενιδών Περσών βασιλέων. Όταν ο Μ. Αλέξανδρος νίκησε τους Πέρσες στην Ισσό προέλασε στην Αίγυπτο, όπου έγινε δεκτός ως απελευθερωτής από τον περσικό ζυγό.

2.4. Ο πολιτισμός:

► Η θρησκεία:

- **Πολυθεϊσμός:** κάθε πόλη είχε το δικό της θεό - προστάτη.
- Ο Ρα, ο θεός Ήλιος: ο μεγαλύτερος θεός.
- Δημοφιλέστεροι θεοί: η Ίσις, ο Όσιρις, ο Ώρος.
- Αμένοφις Δ' (Ακενατών): προσπάθεια εξάλειψης της πολυθεΐας → αντίδραση ιερατείου → αποτυχία προσπάθειας.
- Θρησκευτικές αντιλήψεις:
 - ✓ Βαθιά πίστη για μετά θάνατον ζωή (αν δεν καταστρεφόταν το σώμα του νεκρού).
 - ✓ Ταρίχευση νεκρών.
 - ✓ Συστηματική τυμβωρυχία.

► Η γραφή:

- **Ιερογλυφική**, 4η χιλιετία π.Χ. (δυσκολία εκμάθησης, προϋπέθετε ειδίκευση).
- Απλός πολίτης → γραφέας (καταγραφή σε παπύρους των έργων και της δράσης των Φαραώ) → δημόσιος υπάλληλος: κοινωνική καταξίωση.
- Αποκρυπτογράφηση της ιερογλυφικής γραφής από τον Champollion.
- Η στήλη της Ροζέτας: τρίγλωσση επιγραφή.

► Τα γράμματα:

- Εξύμνηση της δράσης και των κατορθωμάτων των Φαραώ στα περισσότερα αιγυπτιακά κείμενα.
- Ελάχιστα λογοτεχνικά κείμενα λόγω της δυσκολίας της γραφής.
- Διατήρηση θρησκευτικών και λυρικών ποιημάτων και λαϊκών διηγήσεων.

► Οι επιστήμες:

- **Αστρονομία** (παρακολούθηση των πλημμυρών του Νείλου και της κίνησης των αστεριών).
- **Γεωμετρία:** ανάγκη μέτρησης των καλλιεργήσιμων εκτάσεων.
- **Ανατομία και ιατρική:** ταρίχευση νεκρών.

► Οι τέχνες:

- **Αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική** στην υπηρεσία των Φαραώ.
- Σκοπός: η προβολή της ζωής και της δράσης των Φαραώ.
- **Κατασκευή έργων μνημειακού χαρακτήρα** (μεγάλες διαστάσεις - εσωτερικός διάκοσμος) προς τιμήν των Φαραώ (Πυραμίδες του Χέοπος, του Χεφρήνος στην Γκίζα κ.ά.).
- Έργα **μικροτεχνίας** από μέταλλα, πολύτιμους ή ημιπολύτιμους λίθους.